Ἐρευνῶντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργικὴν Παράδοσιν

10

«Μικραὶ Τυπικαὶ Διατάξεις»

Θεία Λειτουργία Ἰωάννου Χρυσοστόμου

(§§ Α΄-Η΄)

Μέρος 1ον

Θέματα Ἱερατικῶν Συνάξεων
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς
Σύναξις Ι΄: 9η Μαΐου 2025 ἐκ. ἡμ.

Περιεχόμενα

Α΄. Περὶ τοῦ πότε καὶ πῶς ἀποσκεπαζόμεθα ἐν τῇ Θείᾳ Λειτουργίᾳ
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, «Ἔτι προσφέρομέν σοι...», σελ. 81, ἔκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Ταtάρνης, 2023 1

Β΄. Ὁ «ῥιπισμὸς» τῶν Τιμίων Δώρων εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 56 1

Γ΄. Ἡ «δεῖξις» τῶν Τιμίων Δώρων ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ ἢ καὶ τοῦ Διακόνου κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν δεσποτικῶν λόγων «Λάβετε, φάγετε...», «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...»
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 57 2

Δ΄. Ἡ κλίσις τῶν γονάτων (γονυκλισία) κατὰ τὸν Καθαγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 58 καὶ 59 2

Ε΄. Τὸ Μεγαλυνάριον ἑορτάζοντος Ἁγίου μετὰ τὸν Καθαγιασμὸν
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 60 4

ϛ΄. Εὐλόγησις τοῦ Ἀντιδώρου μετὰ τὸν Καθαγιασμὸν
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 61 4

Ζ΄. Ἡ μερὶς (ΙС) τοῦ Ἁγίου Ἄρτου ἐμβάλλεται σταυροειδῶς εἰς τὸ Ἅγιον Ποτήριον • Τὸ Ζέον ἐγχέεται σταυροειδῶς
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 64 4

Η΄. Περὶ τοῦ Μάκτρου, τοῦ ἀποσπογγίζοντος τὰ χείλη τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου
Ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σελ. 65 καὶ 66 5

•

Διανέμεται Δωρεὰν γιὰ τὸ Ποιμαντικὸ Ἔργο τῶν Ἐνοριῶν

•

Ἔκδοσις α΄ - Μάϊος 2025

•

© Ἱερὰ Μητρόπολις Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.

• Διεύθυνσις: Θρασυβούλου 88 (Δημοτικὴ Ἑνότης Φυλῆς), Τ.Κ. 133 51, Τ.Θ. 108, ΦΥΛΗ - ΕΛΛΑΣ.
• Ἀριθμ. Τηλεφ.: 210 2487388. • Τηλεαντίγραφα (Telefax): 210 2487389.
• Ἱστότοπος εἰς τὸ Διαδίκτυον: www.imoph.org
• E-mail: mitropolis-orfyl@imoph.org

Ἔτι προσφέρομέν σοι...

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ἀρχιμ. Δοσιθέου

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΑΤΑΡΝΗΣ

Ἔκδ. 2023

ΜΙΚΡΑΙ ΤΥΠΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Α΄.

Περὶ τοῦ πότε καὶ πῶς ἀποσκεπαζόμεθα ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ...

● Ὁ λειτουργῶν ἱερεύς, λειτουργεῖ ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ. Καλύπτεται διὰ καλυμμαυχίου ἢ σκούφου ἢ σκούφου καὶ κουκουλίου μόνον κατὰ τὸ θεῖον κήρυγμα (διότι ὁ «γυμνῇ τῇ κεφαλῇ» ὁμιλῶν ἐσήμαινε τὸ πάλαι τὸ «αἱρετικῶς ὁμιλεῖν»), ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν.

* * *

[...] Ὅταν δὲ λέγηται ἔξωθεν τό· Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς[56], ποιήσας τύπον σταυροῦ διὰ τοῦ ἀέρος ὑπεράνω τῶν τιμίων Δώρων, αἴρει αὐτὸν καὶ διπλώσας ἀσπάζεται, καὶ εἶτα ἄρχεται ῥιπίζειν[57] δι᾽ αὐτοῦ ἕως τοῦ· θυσίαν αἰνέσεως.

Β΄.

56. Τινὲς αἴρουσι τὸν ἀέρα ὅταν λέγηται τό· *σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν.*

57. Ῥιπίδιον ἐστὶ σκεῦος ἐκκλησιαστικὸν ἐκ πτερῶν ταώ-
56 νων ἢ στρουθοκαμήλων ἢ καὶ ἐξ ἄλλων πτηνῶν, κατάλληλον πρὸς ἐκδίωξιν ἐνοχλητικῶν ἐντόμων, ἱπταμένων ὕπερθεν τοῦ ἁγίου Ποτηρίου. Ἐξέλιξις αὐτῶν εἰσι τὰ δορυφοροῦντα τὸν σταυρὸν τὸν ὄπισθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης ἑξαπτέρυγα. Τανῦν δύναται ὁ διάκονος ῥιπίζειν τὰ ἅγια διὰ μικροῦ ἑξαπτερύγου, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἐκδίωξιν ἐντόμων ἀλλὰ πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων Δώρων.

* * *

Γ΄. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται· Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς... [...] Ἐκφώνως· Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ Σῶμα[61], τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

61. Σημειωτέον ὅτι «*ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία· τοῦτό ἐστι τὸ
57 Σῶμά μου, καὶ πάλιν· τοῦτό ἐστι τὸ Αἷμά μου, οὐκ ἀναφέρεται εἰς τὰ προκείμενα Δῶρα, ἀλλ᾽ εἰς ἅπερ ὁ Ἰησοῦς λαβὼν τότε ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ καὶ εὐλογήσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ τὰ Δεσποτικὰ ἐκεῖνα λόγια ἐπαναλαμβάνονται διηγηματικῶς, καὶ ἑπομένως περιττὴ ἡ δεῖξις, μᾶλλον δὲ ἐναντία εἰς τὸ ὀρθὸν τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φρόνημα*» (ταῦτα ἐκ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου). Ἑπομένως οὔτε ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς δεξιᾶς, οὔτε ὁ διάκονος διὰ τοῦ ὀραρίου δεικνύασι τὰ Δῶρα κατὰ τὴν ὥραν ταύτην.

* * *

Δ΄. [...] Ἐκφώνως· Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν , κατὰ
58 πάντα καὶ διὰ πάντα. Τούτου λεγομένου[63] ὁ ἱερεὺς ὑφοῖ τὰ τίμια Δῶρα, λαβὼν σταυροειδῶς διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ δισκάριον καὶ διὰ τῆς ὑποκειμένης ἀριστερᾶς τὸ ἅγιον ποτήριον. Ὁ χορὸς τό· Σὲ ὑμνοῦμεν. Ὁ δὲ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπεύχεται· Ἔτι προσφέρομέν σοι... Καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρίς .

63. Πρόσχες ὅτι...

58 Ἐρευνήσαντες ἐπισταμένως οὐδαμοῦ εὕρομεν ἀναγραφομένην ἢ διαταττομένην γονυκλισίαν ἐνταῦθα. Ὁ διάκονος προτρέπει ὅπως «στῶμεν καλῶς» καὶ οὐχὶ ἵνα κλίνωμεν γόνατα, ὅπερ μόνον ἐν τῷ ἑσπερινῷ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λέγεται. Ἐξ ἄλλου ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν εὐλόγησιν τῆς μεταβολῆς, ὀρθὸς εὐλογεῖ. Γινώσκομεν τὴν πορείαν ταύτης τῆς γονυκλισίας. Ἀπὸ δύσεως εἰς Ῥωσσίαν, ἀπὸ Ῥωσσίας εἰς Ἑλλάδα, μηδὲ τῆς Ῥουμανίας ἐξαιρουμένης. Πλὴν ἡμεῖς, ἔστω καὶ ἂν θεωρηθῶμεν ἀνευλαβεῖς, **οὐ κλίνομεν γόνυ** ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ· κἂν οἱ πάντες γονυκλιτοῦσιν. Ἀπρὶξ ἐχόμεθα τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διαταττουσῶν μὴ κλίνειν γόνυ ἐν Κυριακῇ. Συνεπῶς οὔτε ἐν Κυριακῇ, οὔτε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Πεντηκοσταρίου, οὐδὲ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐν ψιλῇ καθημερινῇ κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν γονυκλιτοῦμεν. Ὁσάκις Χριστὸς θύηται, Πάσχα γίνεται. Ἀπ' ἀρχῆς δὲ ἴδιον τῶν Ὀρθοδόξων **ὀρθοστάδην** προσφέρειν τὴν ἁγίαν Ἀναφοράν. Ἵνα τί περιφρονῶμεν πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἁγίους, τοὺς ἄνευ γονυκλισίας ἀλλ' ὀρθῶς ἱερουργήσαντας; Ἄλλωστε τὸ γραφόμενον· *κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπεύχεται*, σημαίνει ὑπόκλισιν κεφαλῆς, «σκύψιμον», ἀλλ' οὐδέποτε γονυκλισίαν. Ὥστε οὕτω παρελάβομεν ἐκ τῶν πατέρων καὶ γερόντων ἡμῶν, οὕτω ποιοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Οὐκ ἐσμὲν εὐλαβέστεροι ἐκείνων.

...τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ διάκονος δεικνύει διὰ τοῦ ὀραρίου τὸν ἅγιον ἄρτον λέγων· Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος (66) σφραγίζει τὸν ἅγιον ἄρτον λέγων· Καὶ ποίησον... Ὁ διάκονος· Ἀμήν . Καὶ δεικνύων διὰ τοῦ ὀραρίου...

59 **66.** Ἐκ τῆς κεφαλοκλισίας καὶ οὐχί, ὡς προεγράψαμεν, ἐκ γονυκλισίας.

* * *

Ε΄.

60 […] Ὁ χορός· Καὶ πάντων καὶ πασῶν[71]. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται· Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως (ἢ τῆς μονῆς) ταύτης, ἐν ᾗ παροικοῦμεν… […] καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου ἐξαπόστειλον.

71. Ἐν τῷ λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἱερέως τὴν ἑπομένην εὐχήν· *Μνήσθητι Κύριε,* εἴθισται ἵνα ψάλληται καὶ ἕτερον μεγαλυνάριον εἰς τιμὴν τοῦ ἑορτάζοντος ἁγίου. Τοῦτο ὅμως νεωτερικόν τι ἔθος ἐστίν, ἀγνοούμενον ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Ἄφες δ' ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν τοιούτων μεγαλυναρίων εἰσὶ κακόζηλα καὶ παράχορδα· ὅθεν καλόν ἐστιν ἵνα μὴ λέγωνται ταῦτα.

* * *

Ϛ΄.

61 Εἴθισται ὡσαύτως παρὰ τοῖς πλείστοις σήμερον, καίτοι ἀγνοεῖται παντάπασι παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἵνα κατὰ τὴν ὥραν ταύτην εὐλογῶσι τὸ ἐπὶ τοῦ δίσκου ἢ τοῦ κανισκίου ἀντίδωρον διὰ τοῦ· *Μέγα τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος* (ὅπερ ἐκ τῆς ὑψώσεως τῆς ἐν τῇ τραπέζῃ προέρχεται), ἢ δι' ἁπλῆς εὐλογίας. Ἐὰν τὸ ἀντίδωρον προέρχηται ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ μόνον ἐξ ἧς ἐξήχθη ὁ Ἀμνός, οὐ χρήζει εὐλογίας.

Ἐὰν ὅμως τὸ ἀντίδωρον προέρχηται ἐξ ἄλλων προσφορῶν, τότε ὄντως χρήζει εὐλογίας τινος. Πρόσχες ὅμως ὅτι ὁ ἱερεὺς οὐχ ὑψοῖ αὐτὸ ὕπερθεν τῶν Τιμίων Δώρων, ἀσεβὲς γάρ, ἀλλ' εὐλογεῖ αὐτὸ διὰ τῆς δεξιᾶς ἐγγύς που τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ ὀλίγον χαμηλότερον αὐτῆς, ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ.

Τὸν δὲ δίσκον ἢ τὸ κάνιστρον οὐ κρατεῖ ὁ ἱερεύς, ἀλλ' ὁ νεωκόρος ἢ ἕτερός τις ἔχων εὐλογίαν καὶ χειροθεσίαν ἵν' εἰσέρχηται εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καθ' ὅτι *«φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος καὶ τοῖς ἱερεῦσι μόνον βατός».*

* * *

Ζ΄.

64 […] Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν τὴν ἄνω κειμένην μερίδα, τὴν ἔχουσαν τοὺς χαρακτῆρας IC, λέγει· Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου. Καὶ οὕτως ἐμβάλλει[79] αὐτὴν εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον.

79. Τινὲς πρότερον ποιοῦσι σὺν αὐτῇ σταυρὸν ἐπάνω τοῦ ἁγίου Ποτηρίου.

[...] Ὁ διάκονος·
Ἀμήν, καὶ ἐγχέει(80) τὸ ζέον ἔνδον τοῦ ἁγίου ποτηρίου, λέγοντος τοῦ ἱερέως· Ζέσις Πνεύματος ἁγίου.

64 **80.** Ὡσαύτως τινὲς ἐγχέουσι σταυροειδῶς· πλὴν πρόσχες ὅτι τὸ ζέον ὀφείλει ζέειν καὶ οὐχὶ ἵνα ᾖ ἁπλῶς χλιαρόν. Σημειωθήτω δὲ ὅτι ὁ διάκονος (ἢ ὁ πρεσβύτερος) ἀποσπογγίζει ἐξωτερικῶς τὸ σκεῦος τοῦ ζέοντος διὰ τοῦ μάκτρου, διότι ὑπάρχει φόβος μήπως ἐκχεομένου τοῦ ὕδατος ἐν τῷ ἁγίῳ Ποτηρίῳ ἐκπηδήσωσι ῥανίδες ἀδιόρατοι ἐκ τοῦ ἁγίου Αἵματος εἰς τοῦτο.

* * *

Η΄.

65 [...] Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον ποτήριον μετὰ τοῦ μάκτρου(82) λέγει· Ἔτι μεταδίδοταί μοι (δεῖνι) τῷ ἀναξίῳ πρεσβυτέρῳ τὸ τίμιον καὶ πανάγιον Αἷμα... Καὶ μεταλαβὼν τρὶς ἐξ αὐτοῦ, ἀποσπογγίζει διὰ τοῦ μάκτρου(84) τά τε ἴδια χείλη καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον...

82. Ἐκ ῥήματος μάσσω ἤγουν ἀποσπογγίζω, καθαρίζω, ἀπομάσσω, ἐκμάσσω. Πρόσχες ἵνα προέρχηται ἐξ ὑφάσματος ἀποῤῥοφητικοῦ ἐκ βάμβακος καὶ χρώματος ἐρυθροῦ. Τοῦτο ἐπάναγκές ἐστι πρὸς ταχεῖαν ἀποῤῥόφησιν τυχὸν ῥανίδων κατὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν τῶν πιστῶν καὶ πρὸς πλήρη ἀποσπόγγισιν εἶτα τοῦ ἁγίου Ποτηρίου ἐν τῇ Προθέσει.

84. Προσέχομεν πάντοτε καλῶς καὶ ἐπισταμένως ἵνα τὰ μάκτρα ὦσιν ἐξ ἀποῤῥοφητικοῦ βάμβακος. Κατὰ δὲ τὸν δέοντα καιρὸν πλύνομεν ταῦτα εἴς τι λεκανίδιον ἐπὶ τούτῳ μόνον προωρισμένον διὰ σάπωνος καὶ θερμοῦ ὕδατος. Τρίβομεν καλῶς καὶ ἐκχέομεν προσεκτικῶς τὰ ἀπονίμματα ἐν τῷ χωνευτηρίῳ. Μετὰ τὸ στέγνωμα σιδερώνομεν καὶ διπλοῦμεν. Εἴς τινας ἱερὰς μονὰς ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνοριακοὺς ναούς, λειτουργοῦσι μηχανικὰ πλυντήρια (ἔχοντα εἰδικὴν παροχὴν τῶν ἀπονιμμάτων πρὸς τὸ χωνευτήριον) εἰδικῶς καὶ αὐστηρῶς μόνον διὰ ἄμφια, ἀμφιάσματα ἁγίας Τραπέζης καὶ μάκτρα.
66 Ὑπενθυμίζεται δὲ πὼς ἐὰν παλαιωθῇ μάκτρον (ἢ εἰλητὸν ἢ ἱερὸν ἀντιμήνσιον -ἀφαιρουμένων βεβαίως τῶν ἐνθέτων ἁγίων λειψάνων-) καὶ οὐ βουλόμεθα φυλάξαι, καίομεν τοῦτο καὶ τὴν τέφραν ῥίπτομεν εἰς τὸ χωνευτήριον.